

Kolonya Kültürü ve Koku Belleği:

Kültürel ve Otobiyografik Anılar Üzerine İnceleme

Cologne Culture and Odor Memory:

A Study on Cultural and Autobiographical Memories

Hakan ÇELİK TEN*- Esra Kaan ÇELİK TEN**

Öz

Kültürel etkileşim süreçleriyle şekillenen tüketim bağlamı, çoğu zaman üreticiler tarafından öngörülemeyen özgün bir yapıya sahiptir. Özgünlüğü sağlayan temel unsurların başında kültür gelmektedir. Yeni bir ürün, toplum tarafından kabul edilip kullanım yaygınlığı kazandığında, yenilik ilgili toplumun kültürel yapısıyla etkileşime geçerek farklı bir tüketim bağlamına dâhil olmaktadır. Bu çalışmanın konusu, üretim ve tüketim bağlamındaki farklılaşmada kültürün etkisini görebilmektedir. Bunun için başlarda koku verici ve ferahlatıcı bir ürün olarak piyasaya sunulan ancak zamanla kültürel bir imge hâline gelerek kendine has bir tüketim bağlamı oluşturan kolonya üzerinden inceleme şekillendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kolonyanın üretimden tüketime geçiş sürecinde yaşadığı anlam dönüşümlerini analiz ederek söz konusu süreçte kültürün ve belleğin etkileşimini gözler önüne sermektir. Bu amaç doğrultusunda kolonyanın sosyo-kültürel bağlamda nasıl bir rol oynadığı ve bu rolün otobiyografik koku belleğinin üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın verileri Ekşi Sözlük adlı popüler sosyal medya platformundaki kolonya ile ilgili yorumlardan elde edilmiştir. Yorumların analiz kısmına geçmeden önce, kültür değişimleri bakış açısıyla kolonyanın ortaya çıkması ve yayılmasının üzerinde durulmuştur. Ardından ürünün kültürel ve sosyal pratiklerde nasıl yer edindiği incelenmiştir. Daha sonrasında ise kolonyanın bir hatırlama figürü olarak bireylerin koku belleğinde nasıl yer edindiğine yönelik incelemeye geçilmiştir. Yapılan incelemelerle kolonyanın misafirperverlik, temizlik, hijyen, nostalji gibi anlamlarla fiziksel bir ürün olmanın ötesinde; geçmişe dair çağrışımlar uyandıran ve duygusal bağlar kurulan bir ürün hâline geldiği anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kolonya, Koku Belleği, Otobiyografik Anı, Kültür Değişimleri, Sosyal Medya.

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Böl., hakancelikten1@gmail.com. ORCID: [0000-0002-3823-684X](https://orcid.org/0000-0002-3823-684X)

**Dr., Bağımsız Araştırmacı, esraakaan1@gmail.com. ORCID: [0000-0002-7101-0092](https://orcid.org/0000-0002-7101-0092)

Geliş Tarihi: 17.11.2025
Kabul Tarihi: 25.12. 2025
Yayın Tarihi: 30.12.2025

Araştırma Makalesi

Cite as/ Atıf: Çelikten, H. ve Çelikten K. E. (2025). Kolonya kültürü ve koku belleği: kültürel ve otobiyografik anılar üzerine inceleme. *Culture Academy Dergisi*, 5(2), 119-140.

Abstract

The consumption context, shaped by cultural interaction processes, often possesses a unique structure that cannot be foreseen by producers. Culture stands out as one of the primary factors ensuring this uniqueness. When a new product is accepted by society and gains widespread usage, it interacts with the cultural structure of that society and becomes integrated into a different consumption context. The focus of this study is to reveal the role of culture in the differentiation between production and consumption contexts. To achieve this, the analysis is centered on cologne a product that was initially introduced to the market as a fragrant and refreshing substance but later evolved into a cultural icon with its own distinctive consumption context. The aim of the study is to analyze the semantic transformations cologne underwent in the transition from production to consumption and to demonstrate the interaction between culture and memory within this process. Accordingly the study examines the socio-cultural functions of cologne and its impact on autobiographical scent memory. The data were obtained from user comments related to cologne on Ekşi Sözlük, a popular social media platform in Turkey. Before analyzing the comments, the emergence and spread of cologne were discussed from the perspective of cultural change. This was followed by an exploration of how the product found a place in cultural and social practices. Subsequently, the study focused on how cologne, as a mnemonic figure, has been embedded in individuals' scent memory. Thus for Turkish society cologne has moved beyond being a merely physical product and has become a medium for evoking the past and forming emotional connections, carrying meanings such as hospitality, cleanliness, hygiene and nostalgia.

Keywords: Cologne, Odor Memory, Autobiography, Cultural Exchange, Social Network.

Received: 17.11.2025
Accepted: 25. 12.2025
Available Online: 30.12.2025

Research Article

Giriş

Kolonyayı en genel hâliyle etil alkol, su ve limon, lavanta, tütün gibi çeşitli esanslardan oluşan bir parfüm türü olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu tanım, her ne kadar ürünün temel bileşenlerini içerse de başlangıçta içeriğinde yer almayan ancak zaman içerisinde ona yeni işlevler katan kültür boyutunu kapsamamaktadır. Kolonya kendi tüketim bağlamı içerisinde düşünüldüğünde, kültür ile kurduğu temas neticesinde basit bir koku verici olmanın ötesine geçmiştir. Bu hâliyle kolonyanın etrafında bir ritüel ve anlam bütünü oluşarak ortaya kültürel bir imge çıkmaktadır.

Buharın damıtılmasını sağlayan İbn-i Sina ve alkolün damıtılmasını sağlayan Râzî ile başlayan koku üretimi ve kullanımı, damıtılma işlemlerinin geliştirilmesiyle devam etmiştir. Daha sonra ortaya çıkan “Eau Hongroise

(Macar Suyu)” ve “Eau D’Ange (Melek Suyu)” gibi ürünler ilk güzel koku içeren sular arasında ele almaktadır. Süreç 1700’lü yıllarda “Kölnisch Wasser” yani “Köln Suyu”nun geliştirilmesiyle devam ederken en sonunda “Eau de Cologne” adlı ürünün geliştirildiği görülmektedir (Renkveren, 2021: 8-21; Şahne vd., 2021: 195-203; Yentürk ve Yentürk, 2001: 47-57). İçeriğinde esans bulunan hoş kokulu ürünler bileşenlerine göre: Parfüm, Eau de Parfum, Eau de Toilette, Eau Fraiche, Eau de Cologne, Kolonya, Bebek Kolonyası gibi adlarla anılmaktadır. Bunları uçucu özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür (Demir vd., 2020: 21). İlk ortaya çıktığı dönemde “hafif parfüm” olarak nitelendirilen kolonya, içeriğindeki oranlar ile parfümden ayrılmaktadır (Özey ve Çalışkan, 2018: 2-8). Onun bir diğer ayırt edici yönü içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapı ile kurduğu ilişkidir.

Kolonya özelinde koku belleğine odaklanılan bu çalışmada, koku belleğinin bir hatırlama figürü olarak nasıl işlev gördüğü ve bunda kültürün etkisi ele alınmaktadır. Söz konusu bakış açısıyla kolektif bellek-bireysel bellek ilişkisi üzerinden kültürün üretim ve aktarım süreci incelenmektedir. Bu amaçla araştırmada kullanılan veriler, yaygın bir kullanıma sahip çevrimiçi bir platform olan Ekşi Sözlük’ten derlenmiştir. İlgili sayfanın arama kısmına “kolonya” anahtar kelime olarak girildiğinde -10.01.2025 tarihi itibarıyla- 42 adet sayfa ortaya çıkmaktadır. Her sayfada ortalama on yorum olduğu için kolonya ile ilgili dört yüzün üzerinde yorum yapıldığını söylemek mümkündür. Kolonyaya ilişkin algıların ve deneyimlerin zaman içindeki değişimini görebilmek için, en eski verilerin yer aldığı 1999 yılından 2025 yılına kadarki süreç taranmıştır. Veri seçiminde, kullanıcı çeşitliliği gözletilmiştir. Yapısal ve anlam bakımından zengin, açıklayıcı yorumlar seçilerek derinlemesine analiz yapılmaya uygun içeriklerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, kolonyanın sosyo-kültürel alandaki kullanımlarıyla ilgili yorumlar dikkate alınmıştır. Kolonya ile ilgili pratikler, semboller, geleneksel bağlamlar ve tüketici alışkanlıkları gibi hususlar analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden, tekrar eden yorumlar ayıklanmış ve kalanlar aslına uygun şekilde çalışmaya dâhil edilmiştir. Ardından tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Bu noktada içerik ve bağlamsal analizlerle incelemeler yapılmıştır.

Öncelikli olarak kültür değişimleri açısından ürünün toplumsal kabul süreci değerlendirilmiştir. Ardından söz konusu kabulle birlikte ürünün işlevleri ele alınmıştır. Bu kısımda verilerdeki belirgin ifadeler ve örnekler seçilerek temalar oluşturulmuştur. Söz konusu temalar alt

başlıklara ayrılarak toplumsal, tarihsel, kültürel vb. bağlamlara göre yorumlanmıştır. Böylece araştırmanın teorik çerçevesine uygun bir şekilde kolonyanın kültürel bellekteki yeri ve toplumsal işlevleri netleştirilmiştir. Bunun ardından koku ile ilgili otobiyografik anılar ele alınarak buradaki hatırlama figürleri önceki bölümde elde edilen verilerle bağlantılı bir şekilde değerlendirilmiştir. Böylece kolonyanın toplumsal kabulünden sonra kültürel yapı ile nasıl bir etkileşime girdiği ve söz konusu etkileşimin bireylerin belleğinde nasıl yer aldığı görülmeye çalışılmıştır. Bütün bunların neticesinde koku belleği ve otobiyografik anıların oluşmasında kültürün rolü görülmeye çalışılmıştır.

1. Hatırlama Figürü, Koku Belleği ve Kültür

Bellek, bireysel ve toplumsal bir ilişki ağı içerisinde şekillenmektedir. Belleğin toplumsallığına dikkat çeken öncü isimlerden M. Halbwachs, insanın sosyal bir varlık olması noktasından yola çıkarak en bireysel hatırlamanın bile kolektif olanla ilişkili olduğunu üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla bellek tek başına bireyselliği işaret etse de toplum tarafından şekillenmektedir (2019: 30-31). Bu konuya eğilen bir diğer isim olan Assmann ise iletişimsel bellek ve kültürel bellek kavramlarıyla iki farklı bellek türüne dikkat çekmektedir. İletişimsel bellek, yakın bir geçmişi işaret ederken kültürel bellek ifadesinin daha uzak geçmişle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. İletişimsel bellekte bireylerin hafızası söz konusuysa kültürel bellekte kolektif kimliğin yer aldığı bir durum vardır. Dolayısıyla kültürel belleğin taşıyıcıları kültürel pratikler ve kurumlardır. Bir unsurun bir grubun belleğinde kalabilmesi için anlam yüklenerek zenginleşmesi gerekmektedir. Daha sonra sembollerle bezenip aktarılma süreci gelirken söz konusu unsur, toplumun düşünce sistemine dâhil olmaktadır. Nihayetinde ortaya çıkan kavramlar ve deneyimler neticesinde “hatırlama figürleri” olarak adlandırılan olgu şekillenmektedir (2000: 37-69). Hatırlama figürleri, zamana ve mekâna bağlılık, gruba bağlılık ve kendine özgü bir süreç olarak yeniden kurulabilme özelliğine sahiptir (2000: 46-50). Kültürel bellekte hatırlama süreci, bireysel belleğin ötesine geçerek toplumsal kimliği pekiştiren ve kuşaktan kuşağa aktarılan ritüeller, mitler, anıtlar ve sanatsal ifadeler gibi çeşitli kültürel ürünlerle gerçekleşmektedir. Bunların dışında en küçük bir unsurun bile kültürel yapı ile etkileşime girmesi kültürel belleğin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Böylesi unsurlardan birini işaret eden koku belleği, kokuların beyin

tarafından algılanması ve bu algıların uzun süreli bellekte saklanması sürecini ifade etmektedir. Otobiyografik koku anıları, bireyin yaşamında belirli bir kokuya maruz kalması durumunda bellekte depolanan ve belirli bir olayı, durumu veya dönemi hatırlatan anılardır. Bu tür anılar genellikle görme, işitme ve dokunma gibi diğer duyuşsal anılardan daha güçlü ve duyuşsal bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla otobiyografik koku anılarının duyuşsallık, yaşanmışlık, hızlı çağrışım ve benzersizlik gibi özellikleri vardır.

Otobiyografik koku anıları; duygu, hoşluk, canlılık ve olayın meydana geldiği zamana geri gitme hissi gibi bir dizi deneyimsel boyuttaki hususla ilişkilendirilmektedir. Koku alma sisteminin doğrudan amigdala kompleksi ile ilişkili olduğu göz önüne alınarak koku alma yoluyla ortaya çıkan anıların, diğer anılara göre daha duyuşsal ve zamanda geri götürmeyle ilgili daha güçlü duygularla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Larsson ve Willander, 2009: 3018-323; Herz, 2004:217-224). Anlaşıldığı üzere burada bireysel yaşanmışlıklar esastır. Ancak bireysel yaşanmışlıkların üzerinde toplumsallığın etkisi ne durumdadır? Toplumsal yapı ile birlikte ortaya çıkan kültür, bireysel yaşanmışlıkları nasıl şekillendirmektedir? Güçlü anıların oluşmasında kültürün etkisi nedir? cevap bekleyen sorular olarak ön plana çıkmaktadır. Bütün bu sorular ışığında çalışmada kültürel belleğin oluşması ve hatırlama sürecine etkisi incelenmektedir.

2. Yeni Bir Ürün Olarak Kolonya ve Toplumsal Kabul

Kültür değişimleri en genel hâliyle; yenilik ile ilk temas ve yeniye maruz kalma, yeninin kabullenilmesi/benimsenmesi, yeninin günlük yaşama ve kültürel yapıya entegre olması, yeninin geniş kitlelerce kullanımı ve yeninin toplumsal yapının ayrılmaz bir parçası hâline gelerek kültürel dengenin oluşması şeklinde ilerleyen bir sürece sahiptir. Burada fark edileceği üzere değişim sürecinin temelinde “yenilik” vardır. Değişim mekanizmasında yenilik, toplum içerisinde birinin çıkıp yeni bir şeyi keşfetmesi ve bunu toplumun diğer üyelerinin kabul etmesiyle gerçekleşebilmektedir. Bunun dışında yenilik, yayılma (diffusion) ile bir başka toplum veya gruptan alınıp farklı bir toplumsal yapıya entegre edilerek de gerçekleşebilmektedir (Haviland, 2002: 469).

Kolonyanın 18. yy. da Avrupa’da yeni bir ürün olarak ortaya çıkarak yayılma (diffusion) süreciyle Osmanlı topraklarında görülmeye başlandığı

anlaşılmaktadır. “Osmanlı topraklarına Avrupa tarzı, yani alkol içeren itriyat, II. Abdülhamit Dönemi’nde girer. Ancak öncesinde de Abdülaziz Devri’nin sonlarına doğru Avrupa’dan gelen birkaç parfüm kibar ailelerce kullanılmaya başlanmıştır” (Yentürk, 2011: 70). Yeniliğin yayılmasına teorik olarak yaklaşan Rogers, göreceli avantaj, uyumluluk, karmaşıklık, denenebilirlik ve gözlemlenebilirlik gibi hususların yeniliğin benimsenmesindeki etkisi üzerinde durmaktadır (2003: 43).

Osmanlıda koku kullanımının tarihçesi kolonyanın ve parfümün tarihçesinden çok daha eskilere dayanmaktadır. Söz konusu coğrafyada özellikle alkolsüz ürünler, buhur ve kokulu yağlar bu yönden dikkat çekmektedir. Bu ürünlerin en popülerlerinden biri gülsuyudur. Gülsuyu hakkında en eski bilgilerden biri İbn-i Batuta’nın (1304- 1396) seyahatnamesinde yer almaktadır. Eserde Mardin ve Nusaybin çevresindeki gül suyuna övgü söz konusudur. Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi’nde ise 1640 yılında İstanbul esnaflarını sayarken 14 adet gül suyu satan esnaftan bahsedilmektedir. Bunun dışında şehzadelerin sünnet törenlerinde, padişaha sunulan hediyelerde, ziyafet ve toplantılardan sonra ve haremde çeşitli işlevlerle gülsuyunun kullanıldığı bilinmektedir. Gülsuyuyla birlikte buhur ve tütsü yakarak da güzel koku elde edilmektedir. Bu yöntemin bilinirliği tarihin en eski dönemlerine kadar gitmektedir (Gedük, 2013:124-134). Gülsuyu ve buhur suyunun kullanımının konuk ağırlama geleneği içerisinde yer aldığı ayrıca mevlitlerde, hac karşılamalarında, yeni yapılan veya onarılan camilerde, cilt ve göz hastalıkları gibi tıbbi amaçlarda vb. alanlarda kullanıldığı görülmektedir (Yentürk, 2005: 7-39). Toplumun belleğinde gülsuyu kullanımı kaynaklı bilgilerin olması kolonyanın kabul edilmesini kolaylaştırıcı bir durumdur. Kolonyanın kabul edilmesinin önündeki en büyük engel ise içeriğindeki alkoldür. Alkol, muhafazakâr bir toplumsal yapıda kabullenmeyi zorlaştırıcı bir durumdur. Ancak Osmanlı coğrafyasındaki Batılılaşma meyli ve Batı kaynaklı ürünleri karşı duyulan heves ile bu sorunun çözüldüğü anlaşılmaktadır. 1838-1841 yıllarında Avrupa ile yapılan serbest ticaret anlaşmaları ile ithal ürünler hızla artarken siyasî yapıda ve toplumda değişen Batı yönlü bakış açısı, bu ürünlerin toplumsal kabul sürecini de hızlandırmıştır. Böylesi bir ortamda Avrupa’dan gelen ve alkollü bir ürün olan kolonya, yöneticiler ve toplum nezdinde kendine yer bulabilmiştir. Bu dönemde, İstanbul ve İzmir gibi liman kentlerinde Batı tarzı ürünlerle birlikte kolonya, losyon, parfüm vb. kozmetik ürünlerin görünürlüğü artmıştır (Yentürk, 2005: 7-39).

Anlaşılabacağı üzere Batı kaynaklı yeni bir ürün, toplumun koku belleğinin mirası üzerine yenilik arzusu, itibar kazanma, Batı kültürünü temsil etme, geç bozulma, ucuz ve daha ferah olma, farklı kokularla üretilebilme gibi nedenlerle toplum tarafından kabul görmüş ve kullanım yaygınlığı kazanarak kültürel bir ürün olma sürecine girmiştir.

3. Kolonyanın Kültürel ve Sosyal Pratiklerdeki Yeri

Kolonya, toplum tarafından kabul edilip kullanım yaygınlığı kazandıktan sonra toplumun sosyo-kültürel yapısında önemli bir yere konumlanmıştır. Ürünün yaygın kullanımını Cumhuriyet sonrası dönemde Anadolu'nun en ücra köşelerinde bile görmek mümkündür. Bir sosyal medya kullanıcısı kolonyanın kendisi için önemini şu şekilde açıklamaktadır:

Benim için elektrik, televizyon, internet gibi icatlar kadar önemli bir şey...evde olmayınca yokluğunu fazlasıyla hissediyorum...sivrisinek mi ısırды hemen kızaran yere sür, sıcağdan bunaldın serinlemeye mi ihtiyacın var hemen ensene, yüzüne kısaca nerene istersen sür geç vantilatörün karşısına otur, eline kötü bir koku mu sindi hemen avucunun içine biraz koy ve hayatına devam et...yani o kadar bin bir derde deva ki anlatamam...şehirler arası otobüs yolculuğunda üç liralık parfümünden daha baskın diye istemeyen kızlara ve avam bulan kitleye inat çok sevdiğim bir şeydir kolonya...özellikle de limon kolonyası candır.. (URL-1).

Görüldüğü üzere kolonya, gündelik yaşamda yerine getirdiği pek çok işlevle geniş bir kullanım alanına sahiptir. Bu da onun toplum açısından özel bir ürün olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Devam eden bölümde Ekşi Sözlük adlı sosyal medyada yapılan yorumlar aracılığıyla kolonyanın gündelik yaşamdaki işlevlerine bakılarak onun Türk kültüründeki ve sosyal pratiklerdeki yeri görülmeye çalışılacaktır.

3.1. Kültürel Pratikler: Misafir Ağırlama İşlevi

Kültürel pratikler açısından kolonyanın en aktif kullanıldığı alanların başında misafir ağırlama ve ikram kültürünün geldiği görülmektedir. Bu alanlardaki uygulamalar, misafirperverliğin ve saygının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Eve gelen misafirlerin ellerine kolonya dökülmesinin onlara hoş geldin demenin yanı sıra dışarıdan gelenleri ferahlatma ve hijyen sağlama gibi etkisi vardır. Bu pratiğin altında ev sahibinin misafirlere değer verdiği ve onları rahat ettirme istediği söz konusudur. Kolonyanın misafirlikle bağlantılı olarak kullanımı, gündelik hayatın olağan akışında yer alabileceği gibi özellikle bayramlar gibi özel

günlerde daha da yaygınlaşmaktadır.

Şekerle birlikte misafirliklerin vazgeçilmez ikramı (URL-2).

Şeker-kolonya tutma merasimi sayesinde, eve gelen uzak misafirleri, bu sıvı sayesinde tanımaya başlar insan. Erken çocukluk döneminde ilk sorumluluklarını yükler insanın omzuna, bir elde şeker kovaşı bir elde kolonya. Karşı tarafın istediği kadar sıkamak önemlidir. Ne çok, ne az tam kararında. Bir de kolonyanın o alkolden kaynaklı acı nefesi yok mudur, işte bütün mesele orada, bana kalırsa. Eline bir miktar sıkarsın sonrasında koklamaya başlarsın, bütün hücrelerin uyarılır. Uyarılma şiddeti, burun ve el arasında ki mesafenin karesiyle ters orantılıdır (URL-3).

Türk kültüründe misafirperverlik ayırt edici bir özellik olarak ön plana çıkmaktadır. Öyle ki en eski metinlerde dahi bu kavram ve bu kavramın etrafında oluşan ritüellere rastlamak mümkündür. Dede Korkut anlatılarında kadınların ele alındığı bölümde olumlu tip kadının özelliğini Dede Korkut şu şekilde ifade etmektedir: “Evin dayağı odur ki kırdan yabandan eve bir misafir gelse, kocası evde olmasa, o onu yedirir içirir, ağırlar azizler gönderir. O Ayişe, Fatıma soyundandır hanım. Ocağına bunun gibi kadın gelsin” (Ergin, 2021: 18). Misafirperverliğin böylesine önemsendiği kültürel yapıda, misafirlik adabı altında toplanabilecek davranış kalıpları vardır (Çağrı, 2005: 20; Gökçen ve Ulutaş, 2019: 127-131). Bunun içerisinde kolonya önemli bir kullanıma sahiptir.

Kolonya, çocukluktan itibaren ritüelize edilmiş davranışlarla özdeşleşerek bireylerin otobiyografik anıları ile duygusal bağ kurmaktadır. Kolonyadan yayılan koku, geçmişteki ev ziyaretleri, bayram sabahları veya aile ziyaretleri gibi kişisel anıları tetiklemektedir. Bembibre ve Strlič (2022), bu tür kokuların hem bireysel hem de toplumsal düzeyde geçmişe gönderme yapacak şekilde yapıldığını ve bu belleğin duygusal bir kültürel miras formu olarak korunması gerektiğini ileri sürmektedir. Bayramlar ve özel günler ritüelize davranışların en yoğun olduğu dönemlerdir. Kolonya böylesi günlerde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bayram ziyaretlerinde ev sahipleri misafirlerine kolonya ikram ederken aynı zamanda çocuklara bu görevi devrederek onların sosyal sorumluluk bilincinin artması ve kuşaklararası etkileşim sağlanmasının önünü açmaktadır. Çocukların erken yaşlarda şeker ve kolonya tutma merasiminde baş rolde olmaları, onların sorumlulukları öğrenme ve yerine getirme yönündeki ilk öğrenme ve uygulama alanı gibidir. Bu pratik, kolonya aracılığıyla sosyal bağların güçlenmesini ve kültürel değerlerin aktarılmasını sağlamaktadır.

Kolonyanın misafir ağırlama bağlamındaki kullanımının zamanla genişleyerek ev dışına çıktığı görülmektedir. Bu noktada esnaflardaki ve şehirlerarası yolculuklardaki ikram dikkat çekicidir.

Hafif kokulu tuvalet ispiertosu. Kebapçılarda kasanın yanında durur (URL-4).

Şehirler arası otobüs yolculuklarında her ihtiyaç molasının sonunda ısrarla adamın eline dökülmek istenen likit, sıvı, hede (URL-5).

Kolonyanın bu kullanımı misafir ağırlama işlevinin bir uzantısı niteliğindedir. Esnaf lokantasında ve otobüste müşteriye kolonya ikram edilerek misafir ağırlamadaki kültürel kodun kullanılması söz konusudur. Bu uygulama ile bir yandan hijyen sağlanırken diğer yandan mekân sahibi ve müşteri arasında ev sahibi misafir ilişkisinin oluşturulması amaçlanmaktadır. Uzun yolculuklarda özellikle her moladan sonra kolonya ikram edilmesi hem kalabalığın oluşturabileceği kötü kokuyu giderme hem hijyen sağlama hem de ferahlık sağlama gibi diğer işlevleri de yerine getirmektedir.

3.2. Kültürel Kimliğin Parçası Olma İşlevi

Kültürel kimlik, bireylerin ve grupların kendilerini belirli bir kültürel toplulukla ilişkilendirmeleri ve bu topluluğun değerlerini, normlarını, geleneklerini ve yaşam biçimini benimsemeleri sürecidir. Bu kavram, aidiyet duygusu ile de bağlantılıdır. Sabit ve değişmez bir kimlikten ziyade kültürel pratikler ve güç ilişkileri içinde sürekli olarak inşa edilen bir yapının olduğunu söylemek mümkündür (Hall, 1990: 40). Kültürel kimlik, dil, din, etnik köken, tarih, sanat ve diğer kültürel unsurlar aracılığı ile şekillenip ifade edilmektedir. Kolonyanın da kültürel kimliğin ifade edilmesinde bir araç olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Ekşi Sözlük'te kolonya ile ilgili yapılan yorumlarda onun kullanımının Türk milletinin ayırt edici özelliklerinden biri olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Klasik kolonya Türk milletinin ayırıcı özelliklerinden biridir. Bizden başka hiçbir millet kolonya diye bir şey bilmez aramaz. (Kafkasya ve Orta Asya'da yaşayan Türkler dahil) biraz İngilizlerde var, British Levander diyorlar ama çok az kullanırlar. Maalesef gurbetçilerin yaşadığı ülkeler dışında ihracatı olamayacak bir üründür (URL-6).

Bu durum, kolonyanın Türk kültüründe özel bir yere sahip olduğunu

ve milli kimliğin bir parçası olarak algılandığını göstermektedir. Kolonyanın yurt dışında yaşayan Türkler arasında da talep gördüğüne yönelik vurgu, bu ürünün kültürel bağların korunmasında ve milli kimliğin sürdürülmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Türkiye dışında yaşayan Türk toplumlarının da kolonyayı kullanmakta olduğu ve bu ürünü kültürel bir bağ aracı olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bu da onun kimlik ve aidiyet duygusunu pekiştiren bir unsur olma işlevini üzerinde taşıdığını göstermektedir (Liebelt, 2023: 394). Bu konuda yapılan bir diğer yorum ise şu şekildedir:

Türk usulü serinletici (URL-7).

Yukarıdaki yorumda da kolonyanın Türk kültürüne özgü bir alışkanlık olduğuna gönderme vardır. Bütün bunlar kolonya etrafında bir kültürel kimlik ve aidiyet duygusunun pekiştirildiğini göstermektedir. Ekşi Sözlük kullanıcılarının yorumları, kolonyanın Türkiye'ye özgü ürün olarak algılandığını ve Türk kültürünün ayırıcı özelliklerinden biri olarak kabul edildiğini göstermektedir.

3.3. Sağlık ve Temizlik İşlevi

Kolonyanın en temel işlevi koku verici ve ferahlatıcı olmasıdır. Ancak ürün yaygın kullanımını yerine getirdiği başka işlevlerle sağlamıştır. Bu işlevlerden biri sağlık ile alakalı olanlarıdır.

Bayılanları ayıltmak için kullanımı popüler olan alkolü madde (URL-8).

Kolonya, bayılanları ayıltmak veya fenalık geçirenleri kendine getirtmek için gündelik yaşamda popüler bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kullanım, kolonyanın içeriğinde bulunan alkolün hızlı bir şekilde buharlaşarak soğutma etkisi ile ortaya çıkmaktadır. Ayrıca keskin ve ferahlatıcı kokunun, baygınlık geçiren kişinin kendine gelmesini sağladığını söylemek mümkündür.

Gecenin bir yarısı çılgın bir ağrı çat kapı gelirse ve evde hiç ağrı kesici yoksa, kolonya can kurtaran olarak devreye girer. Bir kahve fincanı suya katılan 2-3 damla kolonya ağrıyı epey hafiflettiği gibi rahat bir uykuyu da mümkün kılacaktır. Bu yöntemin işe yararıllığı deneyimle sabittir (URL-9).

Kolonyanın ilk ortaya çıktığında da sağlık amaçlı kullanıldığı tarihsel okumalarda görülmektedir. Yine onun ferahlatıcı etkisi ve içinde bulundurduğu alkolle yatıştırıcı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Hâl böyle

olunca ağrıyı dindirme, böcek ısırıklarının şiddetini azaltma ve ilgili bölgeyi dezenfekte etme gibi amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaygın sağlık sorunlarında başvurulan geleneksel uygulamalar içerisinde kolonyanın kullanımı vardır. Özellikle böcek ısırması ve diş ağrısı gibi durumlarda kolonya kullanılmaktadır (Tortumluoğlu vd., 2011: 10). Yine bebeğin göbek bağı düşsün diye göbek bölgesine kolonya sürmek gibi küçük yaş gruplarına yönelik uygulamalar da yapılmaktadır (Uysal vd., 2019: 213). Özellikle kırsal bölgelerdeki imkân kısıtlılığı ve hemen her evde olmasının sağladığı ulaşma kolaylığıyla kolonyanın geleneksel tedavi yöntemleri içerisinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Günlük yaşamda herhangi bir ürünü veya ortamı steril etme hususunda da kolonyanın yaygın olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu konuda en yaygın kullanım elleri steril etme ile ilgilidir. Öyle ki küçük şişelerdeki kolonyaları yanında taşıyan bireyler günün her anında ellerini veya temas ettikleri yerleri temizleyebilmektedir. Bir eşyayı temizleme ile alakalı olarak en ilginç bağ şimdilerde fazla kullanılmayan ancak bir zamanlar yaygın kullanıma sahip olan CD/DVD ile kolonya arasında olduğu görülmektedir.

Ellerin dezenfekte edilmesinde, monitör, klavye, cd vs. silmede elzem bir maddedir (URL-10).

Bilgisayarın okuyamadığı/kopyalayamadığı dosyaların okunması/kopyalanması için mükemmel çözüm. kolonyasız bir evdeyken böyle bir problemle karşılaşınca fellik fellik aratıyor kendisini.

Edit: bilgisayarın okuyamadığı cd/dvdler için tabi efemim, onu belirtmemişim (URL-11).

Kolonyanın alkol bazlı olmasına bağlı olarak mikroorganizmaları öldürme kapasitesi sebebiyle günlük yaşamda etkili bir dezenfektan ve pratik bir temizlik aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıdaki örnekler kolonyanın CD ve DVD yüzeylerindeki kir ve tozları temizlemek ve cihazların veri okumasını kolaylaştırmak için de kullanıldığını göstermektedir.

3.4. Değişen Algı ve Pandemi Döneminde Yeniden İşlev

Uzun yıllar toplumsal yaşamın içerisinde yer alan kolonyanın ilk kullanımından günümüze doğru seyrine bakıldığında algılanma şeklinde

çeşitli değişimler yaşandığı görülmektedir. Daha önceki bölümde de değinildiği üzere ortaya çıktığı ilk dönemlerde Batı kültürünü ve dolayısıyla modernliği temsil eden ürün olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak yakın dönemde bu özelliğini yitirerek daha çok modern olmayana gönderme yapan olumsuz bir anlamda kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu bu durumun ise COVID-19 pandemisi döneminde yeniden değiştiği fark edilmektedir.

Yıllardır burun kıvrılan babaanne ürünüydü. Şimdi kıymete binmiştir (URL-12).

Yukarıdaki yorumda kolonyanın “babaanne ürünü” olarak değerlendirilmesine tepki gösterildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, onun zamanla nostaljik ve geçmişe ait bir ürün olarak algılandığı anlamına gelmektedir. Burada kolonya özelinde bir toplumsal algı değişimi yaşandığı anlaşılmaktadır.

Yıllarca parfüm kompleksimizden sırt döndüğümüz, küçümsediğimiz, demode bulduğumuz, iğrenme pozlarıyla itibarsızlaştırdığımız karışım. Kolonyanın gözünde bir damla yaş ama gururlu çünkü o artık bir "koronasavar" (URL-13).

Buradaki yorum, kültür değişmelerinin nasıl gerçekleştiğine dair önemli veriler sunmaktadır. Önceki bölümlerde üzerinde durulduğu üzere kolonya, Osmanlı coğrafyasına Batı kültürünü temsil eden yeni ürün olarak girdiğinde gülsuyu ile mücadeleye girip onun yerini almıştır. Daha yakın dönemde ise yeni ürün olarak parfümün ön plana çıktığı ve bu sefer de kolonyanın gülsuyunun konumuna geçtiği anlaşılmaktadır. Ancak salgın döneminde ortaya çıkan ihtiyacı karşılama kapasitesi kolonyada olunca kolonyanın yeniden bir itibar kazanma yoluna girdiği anlaşılmaktadır. Bu itibar pandemi dönemi ile birlikte gelmiştir. Yukarıdaki yorum, toplumsal normların ve algıların hızla değiştiğini göstermektedir.

Bugünse corona sayesinde kıymetini yeniden keşfettiğimiz, bütün nostaljik değerleri hepimize yeniden taşıyan, can güvenliğimize ve hijyenimize katkılar sağlayan kadim sırdaşımız olduğunu hatırlıyoruz (URL-14).

Bu yorumda kolonyanın nostaljik değerine ve hijyenik katkısına vurgu vardır. Pandemi döneminde insanların geçmişe dair olumlu değerleri yeniden keşfettiği ve kültürel ürünlere olan bakış açısının değiştiği anlaşılmaktadır. Kolonya bu bağlamda hem hijyen aracı olarak hem de kültürel bir sembol olarak COVID-19 döneminde yeniden değer

kazanmıştır. Dolayısıyla pandemi süresince geleneksel kullanım biçimlerinin yeniden canlandığını söylemek mümkündür (Liebelt, 2023: 398; Yıldırım, 2021: 19).

Şimdiye kadar ele alınan işlevleriyle kolonyanın Türk kültüründe çok yönlü kullanıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bundan sonraki bölümde gündelik yaşam ve kültürel yapı içerisinde bu denli yer edinmiş olan kolonyanın kişilerin belleğinde kendine nasıl yer bulduğu ve nasıl hatırlandığı üzerinde durulacaktır.

4. Koku Belleği ve Otobiyografik Anılar

Koku belleği, kokuların beyin tarafından algılanması ve bu algıların uzun süreli bellekte saklanması sürecini ifade etmektedir. Otobiyografik koku anıları, bireyin yaşamında belirli bir kokuya maruz kalması durumunda belleğinde depolanan ve belirli bir olayı, durumu veya dönemi hatırlatan anılardır. Bu tür anılar genellikle görme, işitme ve dokunma gibi diğer duysal anılardan daha güçlü ve duygusal bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla otobiyografik koku anılarının duygusallık, yaşanmışlık, hızlı çağırışım ve benzersizlik gibi özellikleri vardır.

Otobiyografik koku anıları; duygu, hoşluk, canlılık ve olayın meydana geldiği zamana geri gitme hissi gibi bir dizi deneyimsel boyuttaki hususla ilişkilendirilmektedir. Yapılan araştırmalarda koku belleğinin duygu ile güçlü bağının olduğu görülmektedir. Koku alma sisteminin doğrudan amigdala kompleksi ile ilişkili olduğu göz önüne alınarak koku alma yoluyla ortaya çıkan anıların, diğer anılara göre daha duygusal ve zamanda geri götürmeyle ilgili daha güçlü duygularla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Larsson ve Willander, 2009: 319-321; Herz, 2004: 320-321). Bu bakış açısıyla kolonya kokusunun bireyler üzerindeki etkisine bakıldığında onları genellikle çocukluk dönemine götürdüğü görülmektedir. Önceki bölümde üzerinde durulduğu üzere kolonya kültürel yaşamın merkezinde yer aldığı ve onun etrafında birçok sosyal ve kültürel pratik şekillendiği için şimdilerin yetişkin bireylerinin zihinlerinde güçlü bir yer edinmiştir.

Kolonyanın toplumsal işlevlerinin üzerinde durulduğu önceki bölümde, misafir ağırlama ile kolonya ikramının ne denli ilişkili olduğu görülmüştür. Burada söz konusu ilişkinin kişinin belleğinde nasıl yer edindiği fark edilmektedir. Birey için kolonya çocukluk döneminde

misafirlerle temas kurduğu bir araçtır. Yetişkinlik döneminde bu ürünün kokusu bireyi çocukluğuna götürmektedir. Kolonya kokusu ile ortaya çıkan nostaljik hatıra, yetişkinlik döneminde de kolonyayı yanından ayırmayan bireyleri ortaya çıkarmaktadır.

Kokuların tetiklediği hatırlama süreci, genellikle beklenmedik ve aniden ortaya çıkmaktadır. Bir koku bilinçli bir hatırlama çabasına gerek kalmadan, geçmiş bir olayı veya duyguyu anında hatırlatabilmektedir. Bu durum “Proust Etkisi” olarak literatürde yer almaktadır. Buna göre Marcel Proust “Kayıp Zamanın İzinde” adlı çalışmasında madlen kurabiyesinin kokusuyla çocukluk anıları canlanmıştır (Chu ve Downes, 2000: 114). Proust Etkisinin burada kolonya kokusu üzerinden şekillendiği anlaşılmaktadır. Birey, aldığı kokuyla hayatının hatırlayabildiği en erken dönemine gitmektedir. Bu dönemdeki aile içi ve çevreyle kurduğu geleneksel ilişkileri hatırlamaktadır.

Ülkemizde kolonyanın çok büyük kültürel bir değeri vardır, her yerde gordüğümüz için üstünde pek düşünmeyiz ama...

Bir çoğu limon kolonyası olmasına rağmen hepsi bir farklı kokar sanki, yerine göre farklı şeyler hatırlatır bize; gece yarısı alkol sonrası gidilen çorbacı, sirdancı veya kebapçıdaki bir başka kokar mesela, peçeteye dokulur bunlar buz gibi havalarda soğuk soğuk isitir sizi. Müessesesi sahibi ile kurulan acayip bir ilişkidir kolonya ilişkisi, bir sempati, bir yakınlık.

Bir de annelerimiz sirtimize sürer geceleri oksürüğe iyi gelsin diye, o zaman kokusu bir başka gelir.

Babanızın kokusudur kimi zaman tras sonrası, iş öncesi.

Ya da ergenlik sivilcesi için savunma mekanizması, küçük bir pamuk parçasının üstüne dokulerek.

Hastane ziyaretlerinin anlamsız hediyesidir, muhtemelen sizden önce 5 kişi daha götürmüştür, birde adı bir kagıda sarılır ya o.

Bizden baskısı bilmez sanki o kokuları yahu, kolonyayla dogmazsan alamazsin o kokuyu... (URL-15).

Yukarıdaki yorum, kolonya kokusunun farklı mekân ve zaman dilimlerini nasıl çağrıştırdığını göstermektedir. Bu kokular, belirli sosyal durumlarla ilişkilidir; çorbacı, kebapçı, hastane ziyaretleri vb. Buradaki ilişkiler toplumun sosyo-kültürel yapısı ile bağlantılıdır. Aynı zamanda söz konusu koku, çocuğun anne ve babasıyla kurduğu ilişkiyi de hatırlatmaktadır. Kolonya kokusu üzerinden bireyin annesinin hastalık

dönemi şefkatini ve babasının kokusunu hatırlaması kolonya kokusunun bellekte nasıl bir ilişki ağı ile yer edindiğini göstermektedir. Burada kolonyanın aile içindeki rolü ve ebeveyn-çocuk ilişkisine kadar uzanan yeri söz konusudur.

Fark edildiği üzere kolonya kokusu, bireyi çocukluk dönemindeki güçlü duygulara götürmektedir. Yaş dağılımına göre inceleme yapıldığında sözel ve görsel bilgilerle ilişkili anılara göre koku bilgisinin tetiklediği otobiyografik anıların daha eskilere ait olduğu ortaya konulmaktadır. Buna göre kokuyla ilgili anıların çoğu insan ömrünün ilk on yaşına gönderme yaparken, sözel ve görsel ipuçlarıyla ilişkili anıların daha çok erken yetişkin olan 11-20 yaş dönemine gönderme yaptığı ortaya konulmaktadır (Willander ve Larrson, 2006: 243).

Bugün ortamlarda elden ele ikram edilmesiyle geçmişe götürmüş koku. Resmen küçüklüğümüzde bayramlarda evlerde ellere dökülen kolonyaları hatırlattı. Bir tek arkasından gelen çikolataş eksik (URL-16).

Yukarıdaki yorumda da kokunun bireyi çocukluk dönemine ve geleneksel bayramlaşma ritüeline götürdüğü anlaşılmaktadır. Kokuların duygusal bellekteki rolü, sıklıkla çocukluk dönemine ait anılarla ilişkilendirilmesi ile açıklanmaktadır. Koku alma duyusu, doğrudan limbik sisteme bağlı olduğundan, kokuların çağrıştırdığı anılar genellikle güçlü duygusal bileşenler taşıdığı ileri sürülmektedir. Bu durum, kokuların diğer duygusal uyaranlara göre bellekte daha güçlü ve kalıcı izler bırakmasını sağlamaktadır (Herz ve Schooler, 2002: 22). Dolayısıyla kolonya kokusu bireyi bir anda hatırlayabildiği en eski döneme ve geleneksel ilişki ağının hâkim olduğu bir ortama götürmektedir. Bu durum, toplumdaki geleneksel uygulamaların çocukların belleğinde nasıl bir yer edindiğini ve ilerleyen dönemde geçmiş yıllardaki uygulamaların nasıl hatırladığını göstermektedir. Bir diğer yorumda kokunun çağrıştırdığı anı şu şekilde ifade edilmektedir:

Kokusunu her duyduğumda bayramı veya hastalıkları hatırlatan alkol barındıran ürün (URL-17).

Bu yorumda da net bir şekilde toplumdaki geleneksel kültürel yapının ve bu yapı etrafından şekillenen pratiklerin bireyin belleğinde nasıl yer edindiği görülmektedir. Bilindiği üzere kolonyanın sosyal pratiklerde en yaygın kullanıldığı dönem özel günler ve hasta ziyaretleridir. Bu pratiklere dâhil olan çocuğun zihninde kolonyanın güçlü bir yer edindiği

anlaşılmaktadır. Koku tetiklemeli otobiyografik bellek araştırmaları, olfaktör ipuçlarının görsel ve işitsel uyaranlara kıyasla anıları daha güçlü ve duygusal biçimde çağırdığını ortaya koymaktadır (Chu ve Downs 2002). Böylece kolonya gibi kültürel objelerin bireyde derin psikolojik yankılar uyandıran hafıza tetikleyicilerine dönüştükleri görülmektedir. Kolonya kokusu ile ortaya çıkan çok tetiklenme dönemi ise çocukluk dönemidir. Kokunun çocukluk dönemini nasıl hatırlattığıyla ilgili bir başka yorum şu şekildedir:

Sanırsın dünyadaki en büyük dezenfektan. Sanki dünyaya güzel bir kolonya sıksak tertemiz bir yer olacakmış gibi. Tüm aile kolonyayla silinirdi, ilkokula giderken saçlarım kolonyayla taranıp şakaklarımı ağrıtan bir at kuyruğu yapıldı. Mahallede kolonyacı vardı, doldurtmaya giderdik boşalan şişeleri babaannemle. babaannem kolonyacının oğlunu bir tanıdığa yapmaya çalıştı, başaramadı falan. Kolonyacının kendi üretimi "karşıyaka geceleri" eau de toilette tarzı parfüm ise çoktan babaannem ve arkadaşlarının "coconut club"ının favorisi olmuştu.

Güzel çocuklarmışız, güzel büyümüşüz, güzel de kokmuşuz. şimdi niye her şey bu kadar leş? (URL-18).

Kokunun tetiklediği nostaljik anılar bireyin kendisiyle alakalı, uyandırıcı ve tanıdiktır. Bu anılar diğer yollarla ortaya çıkan nostaljik anılara göre daha olumlu bir profile sahiptir. Kokunun uyandırdığı nostalji aynı zamanda özgüvenin artması, sosyal bağlılık duygusu ve yaşamın daha derin anlamı gibi çok sayıda psikolojik fayda sağlamaktadır (Green vd., 2023: 101). Yukarıdaki yorumda da bireyin kokuyla gelen anıyı olumlu bir şekilde hatırladığı görülmektedir. Ayrıca bireyin kolonya etrafında gündelik yaşama dair birçok anıyı hatırlaması, kolonyanın bellekte nasıl bir ilişki ağı ile yer edindiğini göstermektedir.

Pandemiden önce çok nadir ve hatta neredeyse sadece bayramlarda kullandığından bayram dışındaki zamanlarda kullanınca kokusu bayramı çağrıştıran ve sanki bir bayram günü içerisindeymişsiniz gibi hissettiren fakat pandemi sonrasında koku hafızalarımızda bu yerini yitirmiş büyük kısmı alkolden oluşan bir sıvı (URL-19).

Yukarıdaki yorum, bireyin maruz kaldığı duruma göre koku belleğinin nasıl şekillendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Daha öncesinde olumlu çağrışımlarda bulunduran kolonya kokusu, pandemi süresince aşırı maruziyetiyle pandemi ve onun beraberinde gelen olumsuzlukları çağrıştırmıştır. Öncesinde kolonyanın kokusunun

kültürün etkin bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kültürün üretimi ve aktarımındaki çeşitliliği göstermektedir.

Kaynaklar

- Assmann, J. (2000). *Kültürel bellek* (Tekin, Ayşe, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Bembibre, C, ve Strlič, M (2022). From Smelly Buildings to thhe Scented Past: An Overview of Olfactory Geritage. *Frontiers in Psychology*, 12: 718287.
- Chu, S. ve Downes, J. J. (2000). Odour- evoked autobiographical memories: psychological investigations pf proustian phenomena. *Chem Senses*, 25(1), 111-116.
- Chu, S. ve Downs, J.J. (2002). Proust nose best: Odors are better cues of autobiographical memory. *Memory & Cognition*, 30, 511-518.
- Çağrııcı, M. (2005). Misafir. *DİA*, C.30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Demir, B. vd. (2020). Parfümler: formülasyonları, dünü, bugünü ve yarını. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy*. 40(1), 20-33.
- Ergin, M. (2021). *Dede Korkut kitabı-I*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gedük, S. (2013). Osmanlı saray kültüründe buhur ve gülsuyu kullanımı. *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık- 6. İstanbul Topkapı Sarayını Sevenler Derneği*, 124-134.
- Gökçen A. ve Ulutaş E. (2019). Toplumsal bir tip: misafir. *Adam Akademi*, 9(1), 115-138.
- Green, D. J. vd. (2023). The proust effect: scents, food and nostalgia. *Curr Opin Psychol*, 50, 101562.
- Halbwachs, M. (2019). *Kollektif bellek*, (Karagöz, Zuhul Çev.) Pinhan Yayınları.
- Hall, S. (1990). *Cultural identity and diaspora, Identity: Community, Culture, Difference*. (Ed.: In J Rutherford). Lawrence&Wishart.

- Haviland, W. (2002). *Kültürel Antropoloji*. Kaknüs Yayınları.
- Herz, S. R. (2004). A naturalistic analysis of autobiographical memories triggered by olfactory, visul and auditory stimuli. *Chemical Senses*, 29(3), 217-224.
- Herz, S. R. ve Schooler, W. S. (2002). A naturalistic study of autobiographical memories evoked by olfactory and visual cues: testing the proustian hypothesis. *The American Journal Of Psychology*, 115(1), 21-32.
- Larsson, M. ve Johan W. (2009). Autobiographical odor memory. *Annals Of The New York Academy Of Sciences*, 1170(1), 318-323.
- Liebelt, C. (2023). Kolonya renaissance: disinfection, healing and the role of eau de cologne during the early covid-19 crisis in turkey and its diaspora. *The Journal Of Objects, Art and Belief*, 19(4), 392-410.
- Özey, E. ve Çalışkan, V. (2018). Sanayi coğrafyası açısından sektörel bir inceleme: Balıkesir’de kolonya endüstrisi. *Coğrafya Dergisi*, 37, 1-17.
- Renkveren, D. (2021). Macar suyundan Türk kolonyasına/ Türk kolonya kültürü tüm dünyaya yayılıyor. *TR Dergisi*, 29, 8- 21.
- Rogers, M. E. (2003). *Diffusion of Innovations*. (Fifth Edition). Free Press.
- Şahne, S. B. vd. (2021). Kolonyanın işlevi: dünü ve bugünü. *Lokman Hekim Dergisi*, 11(2), 195-203.
- Tortumluoğlu, G. vd. (2011). Kırsal alandaki yaşlıların sağlık problemlerinde başvurdukları geleneksel uygulamalar. *International Journal Of Human Sciences*, 8(1), 1-16.
- Uysal, G. vd. (2019). 0-12 aylık bebeği olan ebeveynlerin bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği*, 10(2), 211-217.

- Willander, J. ve Larsson M. (2006). Smell your way back to childhood: autobiographical odor memory. *Psychon Bull Rev*, 13(2), 240-244.
- Yentürk, A. (2011). Kolonyalar şehri İzmir. *İzmir Dergisi*, 10, 70–75.
- Yentürk, A. ve Yentürk, N. (2001). Bir damla ferahlık: kolonya. *Sky Life Dergisi*, 4, 47–57.
- Yentürk, N. (2005). *Osmanlı parfümleri, kutsal dumandan sihirli damlaya: parfüm*. Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, H. (2021). Türk kültüründe geleneksel kokular ve kolonya. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: @ben de iibf mezunuyum. (07.07.2012). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=8>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-10: @creepy. (04.01.2003). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=2>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-11: @deli misin nesin. (16.12.2007). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=5>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-12: @semafor. (11.03.2020). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=20>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-13: @algozumseyreyle. (11.03.2020). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=22>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-14: @uzunada1969. (24.03.2020). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=33>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-15: @mizzythekitty. (08.11.2006). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=4> (Erişim Tarihi: 03.03.2024.).

- URL-16: @everything has changed. (11.03.2020). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=23>, (Erişim Tarihi: 03.03.2024).
- URL-17: @varol la. (30.07.2016). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=12>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-18: @digitiminimi. (03.08.2016). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=12>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-19: @dezzal. (28.02.2023). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=40>, (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- URL-2: @dinizzz. (23.09.2001). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-20: @dreamer. (16.01.2015). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=10>, (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- URL-3: @dorylaion. (23.02.2017). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=12>, (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- URL-4: @uzum. (17.02.2003). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=2>, (Erişim Tarihi: 03.03.2024).
- URL-5: @peynir helvasi. (25.05.2004). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=3>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-6: @trocero. (01.08.2007). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=5>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-7: @spsash. (26.07.2010). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=7>, (Erişim Tarihi: 03.02.2024).
- URL-8: @barbie. (16.02.2001). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006>, (Erişim Tarihi: 05.02.2024).
- URL-9: @cay. (01.12.2005). <https://eksisozluk.com/kolonya--44006?p=4>, (Erişim Tarihi:05.02.2024).

<i>Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiş(ler)dir:</i>
Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir .
Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.
Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvurulmuş herhangi bir kişi bulunmamaktadır.
Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri iki yazar tarafından hazırlanmıştır.
<i>The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":</i>
Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.
Funding: No support was received from any institution or organization for this study.
Support and Acknowledgments: There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.
Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.
Author Contributions: All sections of this article have been prepared by a double author.